

СТАНОВИЩЕ

от

проф. д-р Елена Любомирова Хаджиева, Софийски университет „Св. Климент Охридски”

по конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“

с единствен кандидат доц. д-р Красимир Манолов Стоянов

по професионално направление 2. 1. „Филология“ (Български език – Социолингвистика)

Красимир Манолов Стоянов е завършил българска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. Защитил е докторантурата си през 1997 г. Води специализирани семинари – социолингвистика и психолингвистика от 1996 г. От 2003 г. е избран за доцент по български език, а от 2018 г. е доктор на филологическите науки.

Той е един от изтъкнатите социолингвисти в България, чиито публикации като „Обществените промени (1989–1996) и вестникарският език“, Международно социолингвистическо дружество, София, с. 319 (1999) и „Вестникът и чуждоезиковото обучение : към теорията и практиката на преподаването на български език за чужденци“, ISBN:COBISS.BG-ID 1289645284, София, Ref (2001) и др., а също и научните му проекти са известни сред лингвистичната общност.

Съдържанието на монографията се състои от Предговор с автор акад. М. Виденов, Увод, Девет глави, Изводи, Библиография (изключително богата), Резюме на английски език, Приложения.

В конкурса за професор Кр. Стоянов участва с монография „Езиковедите българисти през първото десетилетие на социализма (1944–1954)“ ISBN 954-8709-8305-54-9, ред. Кирил Цанков, ИК Знак`94, Велико Търново, с. 244, 2019 г. и статия в научно списание „Типични трудности и грешки при усвояването на етнонимите в чуждоезиковото обучение“, 2019, Linguodidactic Perspectives 70th Anniversary of the Department of Methodology of Foreign Language Teaching at Sofia University “St. Kliment Ohridski“.

По думите на академик Михаил Виденов книгата на доц. дфн Красимир Стоянов „Езиковедите българисти 1944–1954“ е иновация за пресъздаването на условията на живот и труд на изтъкнатите български езиковеди във времето непосредствено след деветосептемврийските събития. Това е „реалистичен поглед върху трудностите, съпътстващи един преломен идеен процес.“ (с. 7).

В Увода са описани историческите процеси, влияещи върху езика. Както отбелязва К. Стоянов, през следвоенните години „за първи път в националната ни история езикът бива така силно обвързан с политиката на държавата“ (с. 11). От особена важност е, че са изведени факторите, детерминиращи осъществяването на идеологическата програма. Първият е реализацията на програмата в Съветския съюз, вторият – наличието на социална група, която е убедена в успешността на програмата, третият е възприемането на книжовния език като средство за осъществяване на планомерна културна политика на страната.

Следователно К. Стоянов разглежда проявленията на езиковата политика, детерминирани от исторически и социални фактори. Поради това е важно да се направи уточнение как се съотнасят понятията език и политика. От една страна, езикът представлява основно средство за водене на политика. Функцията на словото в публичната сфера е да въздейства емоционално, да убеждава, да налага мнения, идеи, аргументи, а също така да моделира вкусовете, нагласите и предпочитанията на реципиентите. От друга страна, езикът може да бъде обект на самата политика. Това са мерките, които биват разписани в официалните документи, ориентирани към употребата и функционирането на езика.

Принос на автора е, че успява да синтезира наблюденията си върху по-широка историческа основа. К. Стоянов търси обстоятелствата на политическото развитие, „които формират идеологическата поръчка по отношение на нормативността на българския книжовен език“ (с. 19). Авторът си поставя амбициозната задача да проследи развоя на езиковедското дело в новия социален и културен контекст. Приложен е социолингвистичен подход за осъществяването на изследователските задачи, като К. Стоянов се придържа към дихотомията външна – вътрешна лингвистика.

Върху широка обществена панорама са представени действията на българските езиковеди, работили през този период. Когато обществените закономерности влияят на

научните източници и анализи, общата обстановка на научния и културния живот се усложнява. Това е доказал успешно Кр. Стоянов в книгата си, като цялостното му изследване е принос в тази слабо проучена област.

В публичното пространство се утвърждават псевдофилософски постановки за партийност и идейност, за форма и съдържание, като основната идея е новото, промененото съдържание изисква нов език. А по това време българският език има само църковнославянска форма и диалектно многообразие и всъщност новобългарският език още не е възникнал. Единственото средище за езиковедска дейност за времето, за което пише Стоянов, е Софийският университет. Авторът представя последователно първите професори езиковеди като Ал. Теодоров Балан, Л. Милетич, Б. Цонев, Ив. Шишманов, които са възпитаници на утвърдени европейски университети и пренасят европейските постижения у нас. Същите учени изпращат най-изявените си ученици да специализират в Средна Европа – Ст. Младенов, Вл. Георгиев Ив. Леков, К. Мирчев, Л. Андрейчин, Ст. Стойков. И всъщност това е пътят българското езикознание да получи признанието на европейска наука.

Но обществено-политическите условия след деветосептемврийските събития налагат младата езиковедска генерация да се обърне към съветските постановки и безкритично да ги прилага на българска езикова почва. И това е напълно оправдано, тъй като редица учени тогава са обвинени, че са генератори на идеалистическата философия и развиваните от тях идеи са буржоазни, което пък определя основателния страх за кариерата им въобще. Това е и причината постановките на съветския кавказколог Н. Я. Мар да бъдат възприети и разпространявани безпрекословно, идеи, съставлящи едно псевдоучение, което впоследствие е разгромено и забравено.

Във втора глава определен принос е подробното позоваване на редица документи, устави и сведения, илюстриращи по прецизен начин промените, които настъпват в обществените нагласи и в модела на научното развитие. Друг принос е, че авторът очертава двете иманентни черти на новото научно поведение: цитатничество (използване на теоретични, идеологически основания от марксистическата литература при въвеждането на всеки детайл в научното изследване) и постоянно търсене и използване на аргументи за изобличение на буржоазната наука.

Един от безспорните приноси на монографията е умението на Стоянов да пресъздава обстановката на пренастройване на новите идеи, като същевременно изтъква неуморната работа и несъмнените успехи на нашите езиковеди, които развиват граматиката, диалектологията, историческата граматика и другите дялове на лингвистиката ни. Такъв е примерът с акад. Вл. Георгиев, който чрез защитата си на историко-сравнителното направление, демонстрира европейската си ерудиция.

Трета глава е посветена на борбата на езиковедите за демократизиране на правописа. Учените обосновават необходимостта от изхвърляне на дублиращите се букви, опитват се с кодификацията да уеднаквят българския книжовен изговор и др. Стоянов анализира създалата се революционна обстановка по отношение на правописните промени, различните мнения, между които се открояват идеите на привържениците на съветската реформа от 1918 г. За пореден път и тук е показано умението на Стоянов да се придържа към спокойното логично изложение, което е образец на добрите модели на научната стилистика.

Накрая ще припомня два от изводите на Кр. Стоянов (с. 195/196):

- Анализът и на текстовата реалност, и на личностни прояви, оценявани като знакови за периода след края на войната, показва системност на държавническите действия, последователност при провеждането на речеви (езикови) внушения и организиран политически стремеж да се създаде нов български речев стандарт с ясно изразени идеологически мотивирани рамки.
- Независимо от трудните условия в годините 1944–1954 постигнатото от българската наука е значително. Постиженията в българското езикознание са безспорни, те се дължат изключително на таланта, уменията и способността на учените да намират начин да отстояват научни истини за езика. Провеждането на правописната реформа е само едно от доказателствата за тези качества. На езиковедите от това поколение се дължи създаването на впечатляващ научен колектив от последователи, както и по-високите постижения, отбелязани в следващите десетилетия...

Реалистичното проследяване на след деветосептемврийските събития и професионалният научен анализ на езиковедските факти от посочения период очертават приносния характер на книгата и отличната информированост на автора, както и

безспорното му умение да създава такъв тип текст, от който отдавна имаше необходимост не само българската социолингвистика, но и лингвистиката ни въобще.

Прочитът на представения труд на Красимир Стоянов оформя категоричното впечатление за колега със солиден професионален опит и несъмнени изследователски възможности, създал си отдавна авторитетно научно присъствие в лингвистичните ни среди.

Като имам предвид безспорните достойнства на трудовете му, качеството на неговата научна продукция, познавайки го като успешен учен и педагог, съм убедена, че професурата му е необходима и навременна.

Хабилитационният му професорски труд отговаря на изискванията на даденото научно направление. Горепосоченото ми дава основание с пълна убеденост да предложа на Почитаемото научно жури да присъди академичната длъжност „професор“ на Красимир Манолов Стоянов.

ноември, 2019

проф. д-р Елена Хаджиева